

texte 35(4)

RECURS LA ISTORIE
ATITUDINI, ANCHETE, POLEMICI
-RESTITUIRI -
SENATORUL CORNELIU COPOSU : "AVOCATUL IULIU MANIU, ARHITECT AL
MARII UNIRE"

Cuvantare sustinuta la simpozionul "Sistemul de drept romanesc -traditie, actualitate, perspective", prilejuit de implinirea a 75 de ani de la Marea Unire din 1918 si de sarbatorirea Zilei Nationale a Romaniei, organizat de Uniunea Juristilor din Romania.

"Palatul Justitiei", supliment -decembrie 1993

Am sa incerc sa aduc in fata dumneavoastra figura unui jurist care a fost un mare om politic, al carui prestigiu a depasit cu mult granitele Romaniei, fiind calificat de politologii contemporani ca un mare european.

Este vorba de fostul nostru presedinte - Iuliu Maniu.

Am avut norocul sa fiu in prejma lui, as putea spune sa fiu umbra lui. Din 1937 si pana la arestarea din 1947, am fost nedespartit de el, l-am urmat in toate actiunile, am fost secretarul lui politic.

Si, as putea sa zic - pastrandu-se distantele - ca i-am fost cel mai apropiat colaborator.

In foarte numeroasele si lungile plimbari si excursii, in zilele in care isi permitea o intrerupere a activitatii tumultoase, pe care a desfasurat-o toata viata, aveam obiceiul, determinat si de curiozitatea mea, sa aflu o serie de lucruri mai intime din viata acestui idol al meu, de la care am invatat foarte mult si pe care m-am straduit, fara rezultate, sa-l copiez.

La un moment dat, era in anul 1938, cand am stat impreuna cu Maniu, vreme de doua saptamani, la casa lui gospodareasca din Badacin (in paranteza : astazi, casa este ocupata de un camin de oligofreni si toate eforturile pe care le-am facut pentru a o scoate din jurisdicia Ministerului Sanatatii, transformand-o in Casa Memoriala, au fost infructuoase), atunci, l-am intrebat : "domnule presedinte, in ordine ierarhica, care sunt cele mai importante trei realizari din viata dumneavoastra ?"

Mi-a raspuns imediat, fara nici un moment de ezitare. Fara indoiala ca Unirea de la 1 decembrie - al carui artizan a fost - o considera cel mai important eveniment din viata lui.

In mod surprinzator, cea de-a doua mare realizare, pe care o atesta, era introducerea unui regim de administratie romaneasca in Transilvania.

Niciodata nu m-am oprit in mod deosebit asupra acestei mari realizari.

Intr-adevar, primul guvern romanesc al Transilvaniei, ales si instituit de Marea Adunare Nationala, respectiv de Marele Sfat National de la Alba Iulia, care si-a inceput activitatea la 2 decembrie 1918, avand prima resedinta la Sibiu, mutat ulterior la Cluj, avea o pondere importanta in gandirea lui Maniu. Mi-a explicat . Noi am fost confruntati cu o situatie absolut dezastruoasa - pentru ca 65 la suta din functionarii Transilvaniei, de origine maghiara, au refuzat sa depuna juramnatul de credinta in noul guvern. Ei, considerand Unirea proclamata la Alba Iulia ca un fenomen trecator, care in

scurta vreme va fi inlocuit cu restaurarea vechiului Imperiu Austro-Maghiar si cu vechea administratie a guvernului de la Budapesta. In asteptarea acestei solutii salvatoare, pe care unii iluministi romantici o mai asteapta si astazi, au refuzat sa depuna juramantul fata de noul regim romanesc.

In situatia asta, primariile, prefecturile, administratiile financiare, instantele judecatoresti au ramas fara personal. S-au inchis scoli, inclusiv Universitatea.

Un centru mare de profesori universitari, care au refuzat sa depuna juramantul, facand apel la toate universitatile din lume pentru a curma barbaria desfiintarii Universitatii maghiare din Cluj, a avut un oarecare ecou si a trebuit ca diplomatia romaneasca sa lupte pentru a demonstra romantismul acestui Apel cultural, indreptat in toate colturile lumii. Atunci, Iuliu Maniu a facut un Apel la toti intelectualii romani, sa-si abandoneze propriile lor meserii si sa se puna la dispozitia guvernului transilvanean, care se numea Consiliu de Initiativa. Acest Apel a avut un rasunet extraordinar, care demonstreaza patriotismul romanilor ardeleni. Medici, avocati, directori de banca, functionari, tot ce reprezenta autoritate publica la orase, preotii si invatatorii de la sate, s-au oferit, cu serviciile lor, la dispozitia Consiliului Dirigent. Si, asa s-a intamplat ca Guvernul de la Sibiu a putut numi 37.000 de functionari intr-o saptamana, care au inlocuit pe functionarii maghiari. Asa cum e privit acuma, a posteriorii, este o realizare de maxima importanta.

Bineinteles ca o parte din profesionistii, care s-au pus la dispozitia guvernului ardelean, si-au reluat meseriile mai tarziu. Dar, cand se urmareste Buletinul Consiliului Dirigent, care mai exista in colectii si astazi, si se vede ca domnul Ion Ghetea, director de banca, a demisionat si a primit postul de pretor, domnul Ion Almasan a renuntat la serviciile de medic si s-a facut notar in comuna "X", este un gest de patriotism care a dat urmare unui Apel patriotic adresat intelectualilor romani.

Deci, s-a trecut peste o faza extrem de dificila, care putea sa determine si niste concluzii catastrofale, din care prima ar fi putut sa fie ca romanii nu sunt factori de organizare in Cetate, lucru care a fost depasit cu succes. Nu mai vorbesc ca, Universitatea de la Cluj a fost organizata cu o serie intreaga de profesorii de notorietate si s-a ridicat la un nivel european de prima calitate, prin acceptarea unor somitati intelectuale sa plece de la Bucuresti la Cluj, pentru a face apostolat in cadrul Universitatii.

A treia mare realizare, despre care mi-a vorbit Iuliu Maniu, a fost infiintarea armatei romane a Transilvaniei.

Iuliu Maniu, care era locotenent de artilerie, mobilizat pe front, dupa ce a rupt convorbirile cu guvernul maghiar, a impiedicat poporul roman sa dea o declaratie de fidelitate razboiului austro-ungar. Aceasta sanctionare a lui cu trimitere pe front, era o incalcare a legilor existente, fiindca Iuliu Maniu, in calitatea lui de jurisconsult al Mitropoliei din Blaj, era mobilizat pe loc. Fiindca a venit vorba de acest post (de jurisconsult) trebuie sa spun ca in lumea Transilvaniei dinainte de Unire, cea mai importanta demnitate functionala si cea mai ravnita in domeniul juridic, era cea de sef al Contenciosului Bancii "Albina" - o banca foarte puternica, iar seful Contenciosului, avocat al acestei banci, era socotit ca cea mai inalta realizare in domeniul juridic, la care poate ravni un intelectual roman din Transilvania.

In ordinea importantei era socotit postul de jurisconsult al Mitropoliei din Blaj - mitropolie care avea multe proprietati si deci, multe pricini, care avea un Contencios compus din 7 avocati. Seful acestui Contencios era jurisconsultul Mitropoliei. Maniu a fost ales in calitate de sef jurisconsult al Mitropoliei din Blaj la varsta de 26 de ani.

intr-o situatie mult ravnita de toti juristii Transilvaniei. Pentru a obtine numirea in aceasta inalta demnitate au concurat 27 de avocati, toti cu cariera juridica consacrata.

Erau oameni care aveau in urma lor 30 de ani de avocatura si nume de prestigiu (citez cativa : Teodor Mihali, Dr. Ioan Suci, dr. Victor Bontescu, care erau decalati cu 15-20 de ani ca varsta, fata de Maniu). Aceasta alegere i-a provocat si anumite reprosurile din partea celorlalti candidati, care n-au reusit sa obtina asemenea post.

Deci, Maniu a fost de la varsta de 26 de ani jurisconsult al Mitropoliei din Blaj. Exercitand avocatura a aparat gratuit toate procesele politice ale romanilor de pretutindeni - din Transilvania. S-a deplasat la instantele judecatoresti din Cluj, Arad, Timisoara, Oradea, ori de cate ori se ivea un proces politic, in care erau trimisi in judecata romani, pentru iredentism sau ofensa adusa demnitatii Coroanei maghiare sau drapelului maghiar. Maniu a fost prezent la toate aceste procese. Sigur ca foarte multe dintre ele au fost soldate cu rezultate pozitive, la unele cu ameliorarea condamnarilor.

Revin la cea de-a treia realizare pe care Maniu o considera importanta pentru biografia lui : infiintarea armatei romane a Transilvaniei.

In septembrie 1918. Comitetul National s-a intrunit la Arad si, impartind atributiile Juntasilor lui, l-a desemnat pe Maniu ca responsabil pentru politica externa si pentru politica militara a Comitetului National. In calitatea aceasta, Maniu, care dezertase de pe frontul de la Piave, s-a prezentat la Viena in uniforma de locotenent si a cerut audienta la ministrul de razboi Steiner (Stroger ?). Ministerul de razboi de la Viena are o cladire somptuoasa in forma de "U". Este in aceeasi situatie si astazi cum era in 1918. Maniu a ajuns, trecand prin filiera de la intrare, la directorul de cabinet al ministrului, care era colonelul Kendell. S-a prezentat militarest si a spus ca solicita o audienta la ministrul de razboi. Colonelul, directorul de cabinet, s-a uitat incrunat la el si i-a spus : "dumneata esti rezervist, nu cunosti regulamentele ? Dumneata trebuie sa te prezinti in audienta mai intai la seful dumitale de divizion, care te va scoate la raportul comandantului de regiment. Daca este vorba de o chestie notorie, vei ajunge la divizie si poate la armata. La domnul ministru de razboi nu intra gradele mojice pentru ca sa-i perturbe activitatea. De altfel, as vrea sa-mi dai legitimatia dumitale."

Maniu i-a aratat legitimatia, "dupa cate vad esti dezertor de pe front". "Da", i-a raspuns Maniu, "sunt dezertor fiindca frontul s-a prabusit, cum s-a prabusit si monarhia. Eu am venit aici pentru ca sa organizez pe romanii din armata imperiala si regala."

In momentul in care colonelul era gata sa-l aresteze, a aparut in vizita la ministrul de razboi printul de Liechtenstein, care avea o situatie favorizata in Imperiul Austriac, fiindca principatul de Liechtenstein cu monarhia habsburgica aveau o relatie de dualitate si omul numarul doi, imediat dupa imparat si inaintea printului mostenitor, era printul de Liechtenstein, care se bucura de un prestigiu deosebit.

Intamplator, printul il cunostea pe Iuliu Maniu, care fusese invitat de arhiducele Franz Ferdinand in conciliabilele pe care le tinea pe vremuri in legatura cu ideea realizarii Austriei mari. Si cum prietenul de teme al arhiducelui Franz Ferdinand, din punct de vedere al consilieratului politic, era Aurel C. Popovici, la discutiile de atunci fusese invitat si Maniu. Ca tanar deputat, Maniu facuse cunostinta cu printul de Liechtenstein. Printul a opus un stop categoric si a spus ca omul acesta nu-i un simplu locotenent, e reprezentantul poporului roman din Transilvania : "te rog sa-l introduci imediat la domnul ministru".

Ministrul a ramas deconcertat cand a aflat cererile prezentate de locotenentul in rezerva Iuliu Maniu. I-a spus : "Domnule ministru, acest palat, care adaposteste ministerul de razboi al Imperiului a fost facut, partial, cu impozite platite de cei cinci milioane de

romani din Transilvania. Prin urmare, si noi, eu in calitate de reprezentant al acestor romani am dreptul sa revendic ca o aripa a acestui minister sa fie pusa la dispozitia noastra, pentru a organiza armata romana care se gaseste integrata in unitatile militare ale Imperiului."

Sigur ca ministrul a ramas surprins, dupa care a ascultat si explicatia printului de Liechtenstein. Intre timp, a fost incunostiintat, la telefon, tocmai in prezenta lui Maniu, ca, in Viena, politia a declarat greva : ca agresiunile, furturile, violurile se intetesc si ca nu exista autoritate care sa le puna capat. In capul ministrului a incoltit o idee. L-a intrebat : "domnule deputat, de ce putere militara dispui ?"

Maniu i-a raspuns : "Pana acum, am 60.000 de romani in cazarma Carol, din Viena. Sunt pe cale de a sosi si alti romani. Contez ca in doua saptamani sa organizez, in formatiuni militare, 150.000. Zice - "ai personal de conducere?" "Am, pentru ca toti ofiterii din armata imperiala au raspuns la chemarea mea si imi stau la indemana". "cine reprezinta conducerea din punct de vedere militar?", la care Maniu i-a spus : "secretarul meu este generalul baron Boieru". Era un general roman decorat cu cea mai inalta decoratie austriaca, " Ordinul Maria Tereza", care aduce odata cu decorarea si gradul de baron si un domeniu din partea statului. Generalul baron Boieru se bucura de mare prestigiu in armata. "In acest caz, paza de la postul numarul 3 va apartine" - a conchis ministrul de razboi. In acest fel s-a instalat Maniu in ministerul de razboi de la Viena. Acolo, personalul pe care l-a recrutat dintre ofiterii romani veniti la Viena, au raspuns la Apelul pe care l-a lansat si s-au format 5 mari unitati romanesti.

Existau doua regimente aproape curat romanesti si ele au fost preluate in intregime cu comandantii lor. Au depus juramant de credinta Consiliului National Roman. Cu aceasta armata, Iuliu Maniu a asigurat, timp de doua luni, ordinea armata la Viena.

Un detasament important, compus din jumatate de divizie, a fost trimis, la cererea lui Masaryk, la Praga. Si aceasta unitate romaneasca a asigurat proclamarea independentei Cehoslovaciei. Astazi, la Praga, pe cladirea Marelui Stat Major, exista o tablita, in trei limbi, in care este consemnata aceasta contributie a armatei romane din Transilvania.

Aceasta armata romana constituita la Viena, a asigurat, sub comanda colonelului Mendrea si a capitanului Vasile Barbu ordinea si siguranta si a protejat Adunarea Nationala de la 1 decembrie 1918.

Organizatorul administrativ al acestei armate transilvanene a fost **colonelul Popa**, care a trait pana la 99 de ani, decedand acum vreo 4-5 ani, la Sibiu.

Un manunchi important de ofiteri a fost incadrat in fruntea acestor unitati, formate la Viena si raspandite in tot Ardealul. Intre ei facea parte si capitanul Ileus,(?) ridicat de Maniu la rangul de maior, care a devenit ministru de razboi, in guvernul de la Bucuresti. In fruntea armatei romane din Transilvania s-a constituit un Senat militar, iar cu grad de ministru al apararii a fost Iuliu Maniu.

Acest episod este aproape necunoscut in istoria noastra. A facut o relatare despre el, in anul 1920, un fost diplomat al ministerului de externe de la Viena, care era bucovinean de origine si care a publicat impresiile, amintirile lui din epoca pe care vi-am relatat-o, intr-o gazeta de limba germana.

Acest eveniment merita sa fie retinut de istoria vremurilor care au precedat Unirea cea Mare. Am tinut sa vi-l relatez pentru ca el e aproape necunoscut, nu e mentionat nicaieri si nu face parte din monografiile Marii Uniri.

Trăditiia politica a Transilvaniei, dinainte de Unire, era subordonarea tuturor activitatilor politice unui grup de juristi - care conduceau din punct de vedere politic treburile launtrice ale Partidului National.

Partidul National are traditie de juristi. Primul sau presedinte a fost avocatul de la Miercurea Sibiului, Ilie Macelaru, caruia i-a urmat Ion Ratiu, Gheorghe Pop de Basesti, care n-a practicat, pentru ca s-a ocupat de pamant(?) si Iuliu Maniu. Exista un fel de Birou Executiv juridic in confruntarea in care poporul roman, ingenuncheat si oropsit de o hegemonie intoleranta, avea nevoie de luminile juridice ale unor intelectuali - care trebuiau sa ajute toate actiunile, incadrandu-le in legalitate.

Asupra acestui aspect am ramas uimit cand am citit corespondenta particulara a unui alt mare jurist din traditiia romaneasca, profesorul Simion Barnutiu.

Barnutiu a avut doi nepoti de la surorile lui. Una din surorile lui a fost maritata cu bunicul lui Maniu, Ion Maniu.

Nepotii lui Barnutiu erau amandoi studenti la teologie. Barnutiu cu o hotarare imperioasa, i-a scos din teologie si i-a trimis la Facultatea Juridica - pe unul la Viena si pe celalalt la Graz.

Sunt interesante de citit azi, considerentele si motivarea acestei imixtiuni in cariera nepotilor sai. Barnutiu scria : "In epoca prin care trecem, cand iubitul nostru popor traieste ingenuncheat in hegemonia maghiara, noi nu avem alta arma de aparare decat arma dreptului. Popi or sa fie destui, lasati-i pe altii sa se ocupe de asta. Voi trebuie sa va ocupati de stiintele juridice, pentru ca numai in acest fel veti putea ajuta poporul roman sa iasa de sub impilare si sa-si poata manifesta drepturile care-i sunt calcate in picioare."

Este o delectare sa citesti corespondenta dintre Simion Barnutiu si Iuliu Maniu - sunt consideratii de ordin filozofic si politic. Unul din gesturile arbitrare din viata lui Barnutiu a fost ca a rupt cariera preoteasca a celor doi nepoti si i-a trimis la facultati juridice, pentru a-i pregati in apararea juridica a poporului roman. Fara indoiala, promotorii Unirii de la 1 decembrie - asa cum s-a spus - au fost intelectualii romani, in frunte cu popii si invatatorii. Dar, eu spun, ca rotita centrala care a dirijat toata actiunea de unire, nu in prejma anului 1918, nu preliminariile si timpul razboiului intai mondial,

ci incepand de la Supplex Libellus Valachorum, o perioada intreaga de lupta nationala, a fost dirijata de juristii Partidului National.

Inchinare juristilor martiri care si-au facut datoria pentru Unirea tuturor romanilor.

- pagina realizata de Paula Iordache.